PERSPECTIVELE ȘI AVANTAJELE APLICĂRII DOCUMENTULUI ELECTRONIC ÎN PROCESUL CONTRAVENȚIONAL

THE PERSPECTIVES AND ADVANTAGES OF THE APPLICATION OF THE ELECTRONIC DOCUMENT IN THE CONTRAVENTION PROCESS

CZU: 342.924:004 **DOI:** https://doi.org/10.59295/ssdoed2024.28

Igor TROFIMOV[1],
Viorel CERNĂUȚEANU[2]

ABSTRACT. *Adoption of legislation regarding the electronic document has been an important measure in the development of social relations and in speeding up the pace of life in our society.*

Until recently, some thirty years ago, it was quite difficult to imagine signing a document without a handwritten signature, but today it is a matter of course.

More importantly, the legislator no longer gives priority to the written document, but determines its substance according to its content, but not its form. The form remains only an element ensuring the enforceability of the document, but not its nature.

According to our opinion, at the present stage, the practice of electronic document application has been retarded in the contravention process, as well as in the criminal and civil ones, and the criminal and contravention process is "enjoyed" by the presence of the electronic document only occasionally. More often than not it is generated not by the authority examining the case, but by other subjects involved in the process.

In this perspective, the practice initiated by the General Inspectorate of Police in documenting contravention cases by means of the electronic file is, in our opinion, a first step in the process of creating the „e- dosar" system.

For these reasons, the theoretical solution of the problems related to the electronic document is today an urgent necessity, because it is through the implementation of this system that we will be able to ensure the implementation of the principle of celerity.

Keywords: *electronic document, holographic document, copy of electronic document, copy of handwritten document, electronic copy of holographic document, „e-dosar".*

REZUMAT. *Consacrarea legislativă a documentului electronic a constituit un pas important în dezvoltarea raporturilor sociale, dar și pentru accelerarea ritmului de viață a societății noastre.*

Dacă până nu demult, vreo treizeci de ani în urmă, era destul de dificil să ne închipuim semnarea unui document fără a aplica semnătura olografă, astăzi acest exercițiu reprezintă un lucru firesc.

[1] Igor TROFIMOV, Doctor în drept, conferențiar universitar, Academia „Ștefan cel mare" a MAI, ORCID: 0009-0009-1075-5224

[2] Viorel CERNĂUȚEANU, doctorand, Academia „Ștefan cel mare" a MAI, ORCID:0009-0005-6446-5565

Și mai important este faptul că legiuitorul nu mai oferă prioritate documentului scris, ci determină esența lui potrivit conținutului, dar nu și formei sale. Forma rămâne a fi doar un element prin care se asigură opozabilitatea actului, dar nu și natura lui.

Cu regret, știința dreptului merge din urma timpului, iar unele reguli pe care juriștii le respectă cu sfințenie de-a lungul timpului, fac ca unele procese în societate să stagneze.

Considerăm că la etapa în care ne aflăm noi, în procesul contravențional, așa cum și în cel penal și civil, s-a întârziat cu practica aplicării documentului electronic, iar procesul penal și contravențional este „bucurat" de prezența documentului electronic doar ocazional. De cele mai dese ori acesta este generat nu de autoritatea care examinează cazul, ci de alți subiecți implicați în proces.

În acest sens, practica care a inițiat-o Inspectoratul General al Poliției în ce privește documentarea cazurilor contravenționale cu întocmirea dosarului electronic, considerăm că reprezintă un prim pas în pornirea procesului de creare a sistemului „e-dosar".

Din aceste motive, soluționarea din punct de vedere teoretic a problemelor legate cu documentul electronic, reprezintă astăzi o necesitate stringentă, deoarece anume prin implementarea acestui sistem vom reuși să asigurăm realizarea principiului celerității.

Cuvinte-cheie: *document electronic, document olograf, copia documentului electronic, copia documentului olograf, copia electronică a documentului olograf, „e-dosar".*

Prin natura sa, procesul contravențional, de altfel ca și cel penal și civil, este reprezentat prin norme cu caracter rigid. Anume flexibilitatea nu este caracteristică procesului contravențional.

În același timp, noi suntem în perioada de timp, unde dezvoltarea tehnico-științifică impune necesitatea nu doar de a lua în calcul noile metode de dezvoltare a relațiilor economice, sociale, din domeniul tehnic etc., dar și suntem puși în situația în care aceste condiții trebuie să fie adaptate la sarcinile, dar și la rigorile procesului contravențional.

Ar fi deosebit de dificil de explicat din ce considerent un proces, care în mod firesc și legal este admis de a fi realizat în contextul dezvoltării tehnico-științific, iar norma procesuală să nu admită recunoașterea acestor procese drept probă sau drept modalitate de realizare a raporturilor juridice.

Aici, în contextul celor abordate, un rol aparte îl are incorporarea conceptuală a „documentului electronic" în procesul contravențional.

Probabil că pentru fiecare din teoreticieni, dar și pentru practicieni, este bine conștientizat faptul că mai devreme sau mai târziu, progresul în domeniul tehnologiilor informaționale va „acapara" și procedura contravențională, cum de altfel și cea penală și civilă.

Însă, nu este corect de a gândi că aceasta reprezintă o chestiune de viitor.

Și teoretic, dar și faptic, în procesul contravențional deja există elemente de procedură cu utilizarea documentului electronic.

Aceasta este deoarece legea care reglementează regimul juridic aplicabil documentului electronic nu face distincția dintre documentul electronic și cel olograf. Altfel spus, legiuitorul nu spune că un document olograf are mai mare valoare decât cel electronic.

Articolul 2 al Legii privind identificarea electronică şi serviciile de încredere, stabileşte că *document electronic* reprezintă un conținut în formă electronică, în special sub formă de text ori de înregistrare sonoră, vizuală sau audiovizuală, căruia i-a fost aplicată semnătura electronică sau sigiliul electronic[1, art.2].

În acest sens, legiuitorul doar reglementează încă una din formele documentului.

De altfel, nici un act legislativ nu face distincție între documentul olograf și cel electronic.

Anume această chestiune are repercusiuni profunde în ce privește procedura contravențională, cum de altfel și cea penală, administrativă sau civilă.

În acest sens, vom face referință la câteva chestiuni, cu privire la care vom exemplifica în argumentarea noastră.

Astfel, articolul 157 al Codului de procedură penală stabilește că constituie mijloc material de probă documentele în orice formă (scrisă, audio, video, electronică etc.) care provin de la persoane oficiale fizice sau juridice dacă în ele sunt expuse ori adeverite circumstanțe care au importanță pentru cauză.

Deci, după cum vedem, legea procesuală nu diferențiază după criteriul de importanță documentele, pentru a le aprecia drept probă.

Totodată, aceeași normă stabilește că documentele se anexează, prin ordonanța organului de urmărire penală sau prin încheierea instanței, la materialele dosarului şi se păstrează atâta timp cât se păstrează dosarul respectiv[2, art. 157]. De aici, conchidem că Codul de procedură penală, dar în aceeași măsură și Codul contravențional, deși admite și documentul electronic drept probă, totuși la capitolul ridicarea, anexarea și păstrarea documentului, operează cu un termen, care ne trimite doar la documentul olograf. Este evident că o astfel de formulă a textului normei juridice reprezintă nu altceva decât o succesiune conceptuală a procedurii vechi, în care documentul era asociat în mod prezumtiv doar cu un înscris (documentul olograf).

Astfel de situații nu sunt unice, or același articol 427 al Codului contravențional stabilește că este interzisă ridicarea obiectelor şi documentelor în timpul nopții, cu excepția cazurilor de contravenție flagrantă[3]. De fapt, vizând că ridicarea documentului olograf presupune o ingerință în condițiile de domiciliu, atunci dacă vorbim de documentul electronic, atunci apare în mod firesc întrebarea, care ar fi necesitatea realizării unei astfel de limitare, dacă prezența lui în „spațiul virtual", nu presupune ingerință în domiciliul persoanei, iar ridicarea lui reprezintă doar o operațiune de obținere a accesului la acest document. De facto – fizic nimeni nu-l extrage și nimeni nu limitează posibilitatea de a avea acces la acesta, evident dacă o astfel de îngrădire nu ar fi stabilită de către autoritatea care examinează cazul contravențional.

În același sens și prin prisma prevederilor articolului 142 al Codului de procedură penală, care se stabilește că *raportul de expertiză se anexează la materialele cauzei penale [2,]*, putem conchide despre o obligație de anexare fizică a documentului olograf, deși nu vedem nici un impediment ca expertul să emită raportul de expertiză sub forma documentului electronic.

Mult mai mult se relevă „rămășițele” vechiului sistem, în prevederile articolului 132[5] al Codului de procedură penală, care stabilește că *ofiţerul care efectuează măsurile speciale de investigaţii întocmeşte un proces-verbal pentru fiecare măsură efectuată, iar la procesul-verbal se anexează, în plic sigilat, purtătorul material de informaţii care conţine rezultatele măsurilor speciale de investigaţii[2].*

În acest sens, din motivul lipsei unei norme interpretative în Codul contravențional, dar și în Codul de procedură penală, normele legale din alte legi, care ar da expicații sau ar oferi o interpretare a termenului de „document”, ar fi aplicabile situației noaste.

Astfel, articolul 14 al *Legii cu privire la serviciile publice [4]* stabilește că în procesul prestării serviciilor publice, prestatorul nu este în drept să solicite de la beneficiarul de servicii publice: c) prezentarea copiilor de pe documente, inclusiv a copiilor legalizate, dacă originalele documentelor respective sunt prezentate pentru verificare de către beneficiarul de servicii publice, cu excepțiile stabilite de lege. De aici vedem clar că legiuitorul distinge originalul documentului pe care îl și numește „document”, de copia acestuia. În același sens, litera f) de la alineatul (2) al articolului 26 al Legii cu privire la serviciile publice [4], stabilește că prestatorul de servicii publice este obligat în cazul în care îndeplinește funcţiile de ghișeu unic, să presteze serviciile publice fără a solicita documente dacă copiile de pe documentele respective pot fi obţinute de prestatorul de servicii publice de la autoritatea/instituţia publică emitentă.

După cum se vede din textul citat supra, deși legiuitorul probabil s-a referit la documentele olografe, însă trebuie să înțelegem clar că aceste reguli sunt valabile și pentru documentele electronice.

În acest sens, și în doctrină este menționat faptul că semnătura electronică, indiferent de gradul de protecție de care dispune, oricum reprezintă mijloc de probă [5, pag. 120].

În alte domenii, legiuitorul în general indică că subiectul realizează activitate, fără ca să se impună concretizarea cu referire la documentul scris (olograf) sau documentul electronic. Astfel, articolul 11 al Legii privind procedura notarială [6] stabileşte că notarul întocmeşte şi îndeplineşte legalizarea copiilor de pe documente şi a extraselor din ele. În același sens, articolul 17 al aceleiași Legi privind procedura notarială prevede că în vederea exercitării atribuţiilor ce-i revin, notarul, notarul, după caz, va solicita deținătorilor registrelor publice accesul la actele în original şi informaţiile necesare îndeplinirii procedurilor notariale, va ridica personal sau prin angajații săi duplicatele documentelor sau copiile acestora şi în același mod va face cunoștință cu actele în original păstrate la autoritățile competente, inclusiv cu dosarul cadastral.

Este deosebit de interesant conținutul prevederilor articolului 82 al Codului administrativ [7], care stabilește că dosarul administrativ în format electronic conţine, după caz, copii scanate de pe documentele pe suport de hârtie, autenticitatea copiilor

fiind confirmată prin semnătura electronică aplicată de persoana responsabilă din cadrul autorităţii publice, documente electronice, alte înscrisuri şi informaţii relevante expuse în format electronic. Copiile scanate în format electronic de pe documentele oficiale emise pe suport de hârtie şi înscrisurile în format electronic pe care nu s-a aplicat semnătura electronică se utilizează fără restricţii în raporturile cu autoritatea publică şi pot fi incluse în dosarul administrativ, în măsura în care actele normative nu impun expres aplicarea semnăturii pe copiile/înscrisurile în cauză sau respectarea cerinţelor pentru documentul electronic.

În așa fel, prin prisma normelor citate mai sus, din Codul administrativ, trebuie să înțelegem că și legiuitorul distinge foarte clar ce reprezintă documentul electronic și ce reprezintă o copie în format electronic al documentului, așa cum și în alte acte legislative se distinge copia de pe documentul original de însăși documentul original.

Aceasta are importanță din acel punct de vedere că la examinarea în ședință de judecată sau de către agentul constatator a fotocopiei unui proces-verbal de confruntare în lipsa martorului cu care se pretinde că s-a realizat confruntarea sau darea de citire a declarațiilor făcute de către un careva martor pe motiv că se constată contradicții cu declarațiile făcute în instanță, dar care proces-verbal reprezintă o copie, o astfel de examinare ar reprezenta o încălcare gravă a aprecierii naturii probei prezentate și examinate.

Eventuala condamnare a persoanei pe bază de fotocopii, chiar și în format electronic, care nu ar reprezenta document electronic, ar reprezenta o încălcare gravă a dreptului prevăzut de articolelor 3 și 6 ale *Convenției pentru apărarea drepturilor omului și libertăților fundamentale [7]*.

Reieșind din aceste relatate mei sus, dar și având în vedere și alte motive, la care încă nu ne-am referit, socotim de cuviință să facem o succintă referire la aceea ce numim noi document electronic ca act procesual și care este perspectiva utilizării acestuia în continuare în procesul contravențional.

Așadar, deși la nivel organizațional se vorbește despre sistemul „e-dosar” în aspect de perspectivă, trebuie să fim conștienți de faptul că chiar și astăzi legiuitorul admite posibilitatea întocmirii dosarelor contravenționale, dar și celor penale în format de document electronic, indiferent de faptul dacă este creat sau implementat în mod centralizat a sistemul „e-dosar”. Altfel spus, putem să instrumentăm un dosar penal integral cu documente electronice, fără ca să fie adoptat un concept separat sau distinct pentru aceasta. Aceasta deoarece, așa cum am mai spus, legiuitorul admite existența documentului electronic, iar mai mult ca atât, legiuitorul nu oferă preferință documentului olograf în raport cu cel electronic.

Însă, trebuie să fim conștienți de faptul că pentru a asigura implementarea conceptului de „e-dosar”, este indiscutabil necesar elaborarea unui document de politici, care să organizeze sau să sincronizeze actele tuturor instituțiilor care participă în procesul de realizare a actului de justiție. Pentru realizarea cu succes a acestui concept,

este necesar asigurarea a cel puțin doi factori. Primul este legat de necesitatea de a aprecia clar limitele și natura formatului electronic al dosarului. Aici este necesar să nu confundăm documentul electronic și actul procesual electronic, cu copia în format electronic al documentului olograf (în scris). Cel de-al doilea factor este ca toate autoritățile care asigură înfăptuirea actului de justiție, dar și alți participanți în procesul contravențional, penal, civil și de altă natură, să fie asigurați că acționează pe una și aceeași bază tehnologică de operare.

Cel mai important este să înțelegem că cu cât mai mulți „actori" sunt implicați în acest proces, cu atât este mai complicat să realizăm sincronizarea acțiunilor acestor participanți. Din acest considerent, realizarea elementului conceptual și celui tehnic este deosebit de important pentru evitarea „defecțiunilor" în procesul contravențional în sistemul „e-dosar".

Drept concluzie**,** ne vom referi la principalele chestiuni care, considerăm noi, sunt deosebit de importante pentru asigurarea aplicării cu succes a sistemului de document electronic în procesul contravențional. Acestea se referă la următoarele:

1) Este necesar foarte clar să distingem natura juridică a documentului electronic. Aici noi nu trebuie să-l confundăm cu copiile în format electronic ale documentelor scrise (olografe). În așa fel, sistemul „e-dosar" ar trebui să genereze documentul electronic, dar nu să-l preia, chiar și în copie.

2) Este necesar de a determina cadrul de obligații ale agentului constatator, dar și a altor actori în procesul contravențional, în ce privește întocmirea dosarului contravențional sub forma documentului electronic. Aceasta se datorează faptului că în acest proces sunt antrenați diverse autorități, dar și categorii de subiecți care nu fac parte din categoria autorităților publice. Ne referim la avocați, victime, făptuitori, martori etc. Este evident că și pentru aceste categorii de subiecte în procesul contravențional este necesar determinarea cadrului clar de obligații și drepturi.

3) Este necesar de a revigora condițiile impuse de legislație în ce privește realizarea actelor de procedură, astfel cum la moment majoritatea sunt condiționate de formarea (generarea) documentului olograf (scris). În așa fel, s-ar face lipsite de necesitate unele rigori legate de procesul de administrare a probelor sub formă de documente, sa aceste rigori s-ar referi doar la documentele olografe (scrise).

4) Este necesar de realizat că cadrul normativ ce reglementează procesul contravențional, trebuie să fie maximal „sincronizat" cu cel care ține de procesul penal, având în vedere că fapta contravențională și fapta infracțională, ambele reprezintă parte din întreg, unde întregul este fapta penală. Aceasta va permite cu ușurință de transformat la nivel tehnologic documentația din „e-dosar contravențional" în „e-dosar penal" și invers.

5) Una din obiectivele pe care trebuie să le trasăm, este de a aduce maximal posibil la un format unic, însă este necesar să evităm șablonizarea documentului electronic din dosarul contravențional. Aceasta va evita limitarea agentului constatator din dreptul său de a decide pe marginea cauzei contravenționale. În acest sens

nu trebuie să uităm că omul decide în procesul contravențional și nu tehnica, ori programa computațională ori un careva algoritm.

Mai remarcăm că cele menționate pe departe nu reprezintă cercul limită a chestiunilor care vor fi abordate drept problemă în procesul de implementare a documentului electronic în procesul contravențional, însă realizarea acestuia sistem, va permite în mare măsură să fie asigurată realizarea principiului celerității în procesul contravențional.

Referințe bibliografice:

1. Legea privind identificarea electronică și serviciile de încredere, nr. 124 din 19.05.2022; Monitorul Oficial nr. 170-176/317 din 10.06.2022. [citat 20.11.2023]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=131642&lang=ro#
2. Codul de procedură penală al Republicii Moldova, nr. 122/14.03.2003, Monitorul Oficial nr. 104-110/447 din 07.06.2003. [citat 20.11.2023]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=140292&lang=ro#
3. Codul contravenţional al Republicii Moldova nr. 218 din 24.10.2008, Monitorul Oficial nr. 3-6/15 din 16.01.2009. [citat 20.11.2023]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=136060&lang=ro#
4. Legea cu privire la serviciile publice nr. 234 din 23.12.2021, Monitorul Oficial nr. 34-38/34 din 04.02.2022. [citat 20.11.2023]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=129764&lang=ro#
5. Chirtoacă L., Aspecte privind regimul juridic al contractului electronic și a semnăturii electronice (digitale) în Republica Moldova, în Revista „Vector european", nr. 3, Chișinău, 2014, pag. 120.
6. Legea privind procedura notarială nr. 246 din 15.11.2018, Monitorul Oficial nr. 30-37/89 din 01.02.2019. [citat 20.11.2023]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=137680&lang=ro#
7. Convenția pentru apărarea drepturilor omului și libertăților fundamentale. [citat 20.11.2023]. Disponibil: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/convention_ron
8. Codul administrativ al Republicii Moldova, nr. 116 din 19.07.2018, Monitorul Oficial nr. 309-320/466 din 17.08.2018. [citat 20.11.2023]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=140850&lang=ro#